

STO ČETRDESET I JEDAN STARAC

Tokom vikenda, 19. i 20. srpnja 2008, mjestom Key West na Floridi šetao je sto četrdeset i jedan – Ernest Hemingway. Hemingwayi iz cijele Amerike okupili su se u Key Westu zbog učešća u natjecanju za najveći stupanj fizičke sličnosti između slavnoga pisca i njegovih surugata. Ove godine pobijedio je surogat Tom Grizzard, u veoma jakoj konkurenciji, kažu. Na fotografiji koja je obišla svijet vidi se skupina veselih djedica, koji sliče na Djeda Mrazove odbjele od svojih božićnih dužnosti, odnosno na Ernesta Hemingwaya. Starci, koji se svake godine okupljaju u Key Westu na Hemingwayev rođendan, takmičili su se u pecanju i pisanju kratkih priča.

KONOBARI FAŠIZMA

DUBRAVKA UGREŠIĆ

DOKTOR VELBING & MISTER HIDE

Nakon završetka vikenda, minutu nakon ponoći, 21. srpnja 2008, u svim svjetskim medijima pojavila se fotografija starca s dugom sijedom bradom i sijedom kosom koketno skupljenom na vrhu u neku vrstu deminutiva samurajskoga perčina. Starac je izgledao kao da je ispao iz fajla nekog holivudskog agenta, kao glumac prikladan za uloge Merlina i Gandalfa u filmskim bajkama. Starca je uhapsila srpska policija u trenutku kada je ulazio u autobus broj 73. Starac je policiji predočio identifikacijsku iskaznicu na kojoj je pisalo Dragan Dabić, odnosno Dragan David Dabić (3D), da bi se nešto kasnije uspostavilo da je njegovo pravo ime – Radovan Karadžić.

Od trenutka Karadžićeva hapšenja mnogi farsični detalji naplavili su svetske medije: Karadžićevi neuspješni pokušaji da se ugura u nogomet i njegov posprdni nadimak Fantom; njegova megalomanski ambiciozna izjava: *Jaser Arafat je najprije bio svjetski terorist, a dvadeset godina kasnije primio je Nobelovu nagradu* (koja je mnoge podsjetila na Tuđmana i Tuđmanovu izjavu kako mu je netko kompetentan za

I am not a monster, I am a writer!

(Radovan Karadžić)

pitanja Nobelove nagrade jednom polaskao: *Gospodine generale, da niste Hrvat, sigurno biste dobili Nobelovu nagradu*); o Karadžićevu penjanju na zgradu Filozofskog fakulteta u vrijeme studentovanja i frenetičnom šezdesetosmaškom govoru s krova; o njegovu policijskom doušništvu; o njegovim financijskim utajama i pronevjerama; o njegovoj dječjoj zbirci *Ima čuda, nema čuda* (Sad me vidiš, sad me ne vidiš!); o omiljenoj krčmi “Luda kuća”; o navodnoj ljubavnici koja također ima dva imena; o njegovom web-site dućanu gdje se mogu kupiti mali velbing (od: *well-being*) ili “krstolika kompozicija najmanjeg velbinga za ličnu zaštitu i nošenje na grudima”, te veliki velbing ili “prostorna krstolika kompozicija koja harmonizuje čitav prostor”; o ukrasu na njegovu sajtu, židovskoj trokrakoj(!) menori koja zapravo kamuflira tri prsta; o *tihovanju* i jeftinim aforizmima koje kao da je prepisao od Paula Coelhoa (*Čovjek je najsavršeniji instrument!*). Razmjene komentara cirkulirale su internetom, privatnim mejlovi-ma, našao se tu i film *The Hunting Party* u kojemu Richard Gere lovi po bosanskim šumama zloglasnoga Bogdanovicha, kojega u filmu glumi hrvatski glumac Ljubomir Kerekeš... A onda je prijatelj autorice ovih redaka iskopao na *YouTube* video clip iz *Barbarelle* i scenu u kojoj Dr. Durand Durand (3D!) stavlja u pogon svoju *Excessive machine* i izvodi svoju *Sonata for Executioner of Various Women*. Kakve veze ima *Barbarella* s Karadžićem? Glumac Milo O’Shea, koji glumi Dr. Duranda Duranda, neobično podsjeća na Ljubomira Kerekeša, odnosno na Dr. Bogdanovicha iz filma *The Hunting Party*. Pri svemu tome gomila trivijalnog smeća koja je cirkulirala medijima dobro je poslužila samom Karadžiću koji se iz ubojice, da bi unaprijed udobrovoljio moguću razjarenu gomilu, prurušio u klauna. Fascinirani farsom prurušavanja mnogi su zaboravili da isti taj Karadžić-Bogdanovich-Dabić sjedi na gomili anonimnih ljudskih leševa, kao i da postoji velika, tiha, bezimena gomila svjedoka, kojoj je sav taj medijski cirkus oko Karadžića pao kao sol na ranu.

JOŠ JEDAN STARAC...

Istoga dana, 21. srpnja 2008, kada je uhapšen dvojnjak Radovana Karadžića, 3D, u Hrvatskoj je u 87. godini života umro Dinko Šakić. Dinko Šakić bio je zapovjednik ustaškoga koncentracijskog logora Jasenovac, gdje je efikasno egzekutirao Židove, Srbe, Rome i komunistički orijentirane Hrvate. Nakon rata sretno je pobjegao u Argentinu, a argentinske vlasti izručile su ga tek 1999. Hrvatskoj, gdje je osuđen na dvadeset godina zatvora. Mnogi Hrvati osudu starca Dinka Šakića doživjeli su kao nepravdu, jer ta ista Nezavisna Država Hrvatska (u kojoj je Dinko Šakić ubijao Židove, Rome, Srbe i nepodobne Hrvate) po mišljenju lokalnoga popa “temelj je današnje domovine Hrvatske”, što je pak teza koju je godinama utemeljivao prvi hrvatski predsjednik (nakon Ante Pavelića) i otac hrvatske nacije – Franjo Tuđman. “To je

razlog da se svaki poštenu Hrvat ponosi imenom Dinka Šakića”, izjavio je za novine pop Vjekoslav Lasić, dodavši da je “ponosan što je na odru vidio Šakića u ustaškoj uniformi”. Na ispraćaju starca Dinka Šakića na zagrebačkom groblju Mirogoj okupilo se 24. srpnja 2008. godine nekih tristotinjak ljudi.

I JOŠ JEDAN STARAC...

Samo nekoliko dana nakon uhićenja balkanskog mesara, ili *Osame Bin Ladena Europe* (prema Richardu Holbrook), točnije 24. Srpnja 2008 (na sam dan pokopa Dinka Šakića!), četiri stotine kilometara zapadno od Beograda, uskrsnuo je iz groba jedan starac. Zvonko Bušić Tajko – *hrvatski Mandela*, ili *najslavniji hrvatski emigrant* (kako su glasile naslovnice hrvatskih novina) – sletio je na zagrebački aerodrom, euforično dočekan masom od nekih petstotinjak ljudi. Bušić se vratio u Hrvatsku nakon 32 godine provedene u američkim zatvorima. Bušić je zajedno sa svojom ženom, Amerikankom Julienne Eden Bušić, i nekolicinom prijatelja oteo davnih sedamdesetih godina američki avion koji je letio prema New Yorku, jer je “želio upozoriti svijet na nepravedan položaj Hrvatske u bivšoj Jugoslaviji”. Ova gesta “političkog aktivizma” (kako su to definirale hrvatske novine) završila se neslavno, jer je od Bušićeve eksplozivne naprave poginuo jedan američki policajac, dok je drugi ostao bez oka, pa su Bušić i njegova žena zatvoreni. Julienne je puštena iz zatvora u osvit nezavisne Hrvatske, zaposlila se u hrvatskoj ambasadi u Washingtonu, kasnije u Hrvatskoj, u osiguranju Franje Tuđmana, a kasnije joj je hrvatska vojska sagradila vilu na Jadranskom moru, da bi se Julienne u potpunosti mogla posvetiti pisanju autobiografskog romana *Ljubavnici i luđaci (Lovers & Madmen)* i političkim aktivnostima lobiranja za puštanje muža iz zatvora. Među okupljenima na zagrebačkom aerodromu bilo je hrvatskih političara, rodoljuba, pop pjevača i popova, djece, koja su sjedeći na ramenima svojih očeva pokazivala prema kamerama svoje crteže dobrodošlice, mladih koji su uzvikivali ustaške parole (*Za dom spremni!*) i pjevali ustaške pjesme. “Hrvatski Mandela” održao je rodoljubni govor i citirao je stih iz Gundulićeve poeme *Osman*, koji zna napamet svaki hrvatski osmoškolac:

*Kolo sreće okreće se
vrteći se ne pristaje:
tko bi gori, eto je doli,
a tko doli, gori ostaje.*

Zvonko Bušić je nedvosmisleno dodao da se on, zahvaljujući dragome Bogu i nezavisnoj Hrvatskoj (*Konačno sam u slobodnoj domovini!*), uspeo gore, dok su, prema logici

kotača sudbine, njegovi neprijatelji pali *dolje*. Jedini koji je, dan kasnije, kratko prokomentirao proslavu Bušićeva povratka bio je hrvatski predsjednik Stipe Mesić (*Njegov motiv mogao je biti domoljuban, ali metoda koju je primijenio je teroristička metoda.*)

NE PADA SNIJEG DA POKRIJE BRIJEG...

Dokumentarni film Pawela Pawlikowskoga *Serbian epics* – najprecizniji, najjasniji i dosada najpotpuniji portret Karadžića – napravljen je davne 1992. U filmu Karadžić jasno podiže optužnicu protiv samoga sebe. U međuvremenu je Karadžićev kriminalni dosje postao notorno javan, a nove pojedinosti koje su preplavile medije nakon njegova hapšenja samo su potvrdile to što smo svi znali: da je Karadžić patološki tip, varalica, policijski doušnik, pokeraš, lažac, “šibicar”, lopov, ravnodušni ubojica, egomanijak, kukavica, lukavac, tip koji hladnokrvno sjedi na gomili leševa ljudi koje je sam pobio i pritom mu u glavi zuji samo jedna misao – kako da sam preživi. Postoji ogromna ljudska mašinerija koja je Karadžića održala na životu, ista ona mašinerija koja je godinama držala Miloševića na životu: sluge, istomišljenici, obožavatelji, pomagači, sitni i krupni kriminalci, policija, državni aparat, političari, ubojice, ratnici, pacijenti, žene, prijatelji, popovi, crkva, vjernici, krimosi, dileri, bolesnici i obični ljudi koji u životu nikome nisu nanijeli

iv zlo. U ovome času mnogi Srbi pale svijeće i mole za svog haškog optuženika, mladi bijesni ljudi sa četničkim šajkačama na glavi predvođeni djecom – dječakom sa četničkom šajkačom na glavi, i djevojčicom – marširaju Beogradom i izvikuju parole podrške Karadžiću, prijete srpskoj vladi, Haškom tribunalu, svijetu. Mnogi Srbi – koji inače ne znaju što da rade kada se dogodi iznenadni “udar” u njihovu domaćinstvu, kada se, na primjer, pokvari slavina u kupaonici, ili kada im žena završi u bolnici – najjednom pokazuju vrsne organizacijske sposobnosti i političku agilnost: uhapšen je Karadžić – izvršen je težak “udar” na njihovo “srpstvo”. Na vijest o hapšenju Karadžića 2001. godine, na primjer, promptly su organizirani “odbrambeni” skupovi u rodnom selu Radovana Karadžića, i još nekim mjestima u Crnoj Gori. Okupile su se pristaše iz Crne Gore i Srbije, zaorile su se četničke pjesme, popovi su kadili zrak kandilima, Karadžić je proglašen “hajdukom”, “bratom”, “pjesnikom”, “ratnikom” i “junakom”, “svecem” i “simbolom srpstva”. Ljudi su padali u pjesničke zanose (*Ne dajmo Karadžića! Probudi se srpska vatro! Radovan je iskra u kamenu. Ko je izdao iskru neka je proklet. I neka mu je sve prokleta po hiljadu puta!*). Prisutnima su dijeljene maske s Karadžićevim likom. Maske su iz crnogorskih zabiti poručivale svijetu *Svi smo mi Radovan Karadžić*, drugim riječima ljudi iza maski drsko su priznali svoje saučesništvo u genocidu, onom stvarnom ili onom mentalnom.

Je li Karadžić zaista ekskluzivno srpski monstrum? Ne zaboravimo na detalj, Karadžić je granice među tako “nepomirljivo različitim” narodima kao što su Hrvati, Srbi, Bosanci, Crnogorci prelazio lako, ljetovao je u Hrvatskoj (i pritom, tvrde svjedoci, napravio samo jednu jezičnu grešku), a granicu Austrije prešao je s hrvatskim pasošem koji je glasio, priča se, na bezobrazno simbolično prezime – Petar Glumac! Na kraju se, ako zbog ničeg drugog, a ono zbog Karadžićeve dugovječnosti i sposobnosti da iskrsava kao feniks, postavlja pitanje koliko smo, zaista, svi mi – Radovan Karadžić!?

DJECA, MUTANTI

Izostanak pravedničke euforije oko hapšenja Karadžića pokazuje da je problem dublji i teži, i da se ipak ne iscrpljuje sa “karadžićima”: s varalicama, profetima i profiterima, s doktorima ljudskih duša, s nosačima križeva i kandila, sa zlopamtilima koji izvlače iz prašnih škrinja svoje osobne uvrede i pretvaraju ih u ideologiju, s nekrofilima, kopačima kostiju, nasilnicima, silovateljima, pijancima, s generalima, ratnicima, pjevačima, guslarima, rakijašima, “vitezovima”, “križarima”, istrebljivačima, ubojicama, shizofreničarima, s induktorima kolektivnih histerija, s balkanskim “vampirima” kojima, uostalom, pokorno pružamo vratne žile već dvadesetak godina. Problem je u tome da svi ti konobari fašizma – kakav je i Karadžić – ne nadmašuju sebe u veličini zla koje proizvode, nego u nevidljivoj tvari, u sjemenu koje ostavljaju za sobom, u svojoj budućoj djeci.

A ta djeca, mutanti, nikli su zdravi i lijepi u ovih dvadesetak godina. To su djeca sa šajkačama na glavi, koja su demonstrirala u Beogradu protiv Karadžićeva hapšenja. To je Marija Šerifović koja je euforično pronijela svoja tri prsta cijelom Evropom, iako nije znala točno objasniti čemu služe (*In the name of mother, father and you know...* – objasnila je iznervirano holandskoj novinarki), i koja je pobijedivši na Eurosongu, po vlastitim riječima, *pobedila za Srbiju*. To su oduševljeni pristalice srpskog radikala Tomislava Nikolića, autora izjave *Bog je stvorio svijet za šest dana, a ja sam ga uzdrmao za dva*; to su prebijači Roma i homoseksualaca po beogradskim ulicama; to je ona razgaljena gomila na koncertima Cece Ražnatović. Ti mladi mutanti djeca su iz Bosne, koja divljaju za vrijeme nogometnih prvenstava i omataju se u hrvatske, srpske i turske zastave kao u nevidljivu placentu. To su djeca iz srednje škole u Makarskoj koja su se za školski godišnjak nedavno fotografirala s kukastim križem u pozadini, iz “zafirancije” (*To nije kukasti križ nego indijski simbol ljubavi i mira*, objasnio je pitomo jedan učenik), i šetala u majicama na kojima se kočio slogan *Uber alles* (*Mi smo htjeli reći maturirali smo, gotovo je, iznad smo svih*, objasnio je još pitomije drugi). To su djeca koja se na koncertima Marka Perkovića Thompsona pojavljuju odjevena u ustaške

uniforme. To su djeca koja urlaju ustaške i četničke pjesme; to su mladi članovi opskurnih profašističkih stranaka po Srbiji; to su djeca s tetovažama, na čijim se tijelima koči Pavelićev lik; to su kupci u dućanima u kojima se fašistički suveniri slobodno prodaju; to su “hrabri” prebijači turista, stranaca, crnaca, homoseksualaca i Roma. To su djeca koja oko vrata nose križeve, djeca koja uredno posjećuju katoličke i pravoslavne crkve i muslimanske džamije. To su mladi chatteri koji, pretpostavljam, znaju za svoju braću među mađarskim mladim fašistima (Magyar garda), što su se digli da štite “mađarske vrijednosti i kulturu”; među bugarskim mladim fašistima Bogdana Rassate, koji iz “jakih” ideoloških razloga prebijaju Turke i Rome; među brutalnom ruskom djecom, koja prebijaju na smrt sve one čija je koža tamnija od Putinove; među eko-fašistima njemačke radikalne desnice... Ta djeca su mladi Hrvati, Srbi, Crnogorci i Bosanci koji po otvorenim i zatvorenim web forumima siju i kale svoju mržnju i najavljuju da *rat još nije gotov*... Pritom nisu sami, ni usamljeni (tu su “roditelji”, “porodica”, srpstvo, hrvatstvo, turska zastava), niti su originalni: fašizam, uostalom, i živi od konobara i konobarenja. Lokalne novine, lokalne vlasti i lokalni političari ne obraćaju pažnju na “djecu”, na “slučajeve”, na “huligane”, na “izgrednike”, na “neugodne, ali razumljive incidente” inače uspješne tranzicijske svakidašnjice.

vi

Radovan Karadžić u svojim Hugo Boss odijelima može mirno ušetati u hašku sudnicu. Njegov posao je obavljen.

POVORKA KOLEKTIVNOG SRAMA

Posao koji haški suci obavljaju velika je stvar, njihov je posao sudska pravda, ali ima nešto s čime se zasigurno neće složiti: samo suđenje ratnim zločincima neće donijeti stvarnu katarzu niti stvarne društvene promjene. Jer bez priznanja kolektivne odgovornosti i krivice nema uspješne denacifikacije. Svim bivšim Jugoslavenima, bez obzira na stvarni opseg njihove krivice u nedavnom ratu, uvijek je i za sve kriv – onaj drugi: Hrvatima Srbi, Srbima Hrvati, Muslimani, kosovski Albanci... I jednima i drugima su za sve krivi – komunisti, Tito i partizani. A zatim “Amerikanci”, “Rusi”, “Židovi”, “Evropa”, “svijet”, loše zvijezde, sudbina. Svi, bez razlike, uporno shvaćaju događaje – koje su sami inicirali i u kojima su sami sudjelovali – kao prirodne katastrofe u kojima su, pritom, oni sami isključive žrtve. U tom smislu Karadžićeva shizofrena rastrganost između guslara, psihijatra, nesuđenog nogometaša, ekologa, policijskog doušnika, četnika, ubojice, političara, nesuđenog Nobelovca, lopova, pjesnika, tutti-frutti gurua, pravoslavnog mistika, između Radovana Karadžića, Dragana Davida Dabića i Petra Glumca – tipična je. Ta podijeljenost je lokalna endemska bolest, rezultat opće društvene

laži, dubok poremećaj, ludilo koje okolina i dalje uporno podržava tretirajući ga kao zdravlje.

Postoji nada da će s hapšenjem Karadžića, suprotno porukama mladih mutanata, rat ipak konačno završiti. Postoji djetinjasta nada da ćemo jednoga dana naletjeti u novinama na sljedeću vijesticu... *Dana 21. srpnja 2018. godine – na dan hapšenja zločinca Radovana Karadžića, osuđenog na pravednu smrtu zbog genocida u Bosni – crnogorskim mestom Meljine, poznatom po tradicionalnom festivalu guslarenja, prolazila je “povorka kolektivnog srama” koja se sastojala od stotinu četrdeset i jednoga starca. Starci su imali lažne sijede brade i lažne sijede kose skupljene na tjemenu u perčin i dobrovoljno su se izlagali pljuvanju publike, koja se i ove godine okupila u velikom broju da bi sudjelovala u ritualu pokajanja. Ovim ritualom “starci” (svake godine radi se o novim dobrovoljcima, i svatko ima pravo sudjelovati u ritualu samo jednom, da bi mnogi zainteresirani volonteri mogli doći na red) izražavaju svijest o počinjenim zločinima, o tome da su zločini vršeni u njihovo ime, s njihovim punim znanjem ili čak s njihovim sudjelovanjem, i duboko se ispričavaju svim žrtvama.*